

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
MINTAQAVIY BO‘LIMI
XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI**

XORAZM MA‘MUN AKADEMIYASI AXBOROTNOMASI

Axborotnoma OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi 223/4-son qarori bilan biologiya, qishloq xo‘jaligi, tarix, iqtisodiyot, filologiya va arxitektura fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

**2025-3/4
Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi
2006 yildan boshlab chop qilinadi**

Xiva-2025

Bosh muharrir:*Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.***Bosh muharrir o‘rinbosari:***Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.***Tahrir hayati:**

Abdullayev Ikram Iskandarovich, b.f.d., prof.
Abdullayeva Muborak Maxmusovna, b.f.d., prof.
Abduhalimov Bahrom Abduraximovich, t.f.d., prof.
Agzamova Gulchexra Azizovna, t.f.d., prof.
Aimbetov Nagmet Kalliyevich, i.f.d., akad.
Ametov Yakub Idrisovich, b.f.d., prof.
Babadjanov Xushnut, f.f.n., prof.
Bahodirova Feruza Bahodir qizi, PhD, dots,
Bobojonova Sayyora Xushnudovna, b.f.n., dos.
Bekchanov Davron Jumanazarovich, k.f.d.
Buriyev Xasan Chutbayevich, b.f.d., prof.
Gandjayeva Lola Atanazarovna, b.f.d., k.i.x.
Davletov Sanjar Rajabovich, tar.f.d.
Durdiyeva Gavhar Salayevna, arx.f.d.
Ibragimov Baxtiyor To‘laganovich, k.f.d., akad.
Izzatullayev Zuvayd, b.f.d., prof.
Ismailov Is‘haqjon Otabayevich, f.f.n., dos.
Jumaniyozov Otaboy, f.f.d., prof.
Jumaniyozov Zoxid Otaboyevich, f.f.n., dos.
Jumanov Murat Arepbayevich, b.f.d., prof.
Kadirova Shaxnoza Abduxalilovna, k.f.d., prof.
Qalandarov Nazimxon Nazirovich, b.f.f.d., k.i.x.
Karabayev Ikramjan Turayevich, q/x.f.d., prof.
Karimov Ulug‘bek Temirbayevich, DSc
Kurbanbayev Ilhom Jumanazarovich, b.f.d., prof.
Kurbanova Saida Bekchanovna, f.f.n., dos.
Qutliyev Uchqun Otaboyevich, f-m.f.d., prof.
Lamers Jon, q/x.f.d., prof.
Maykl S. Enjel, b.f.d., prof.
Maxmudov Raufjon Baxodirovich, f.f.d., k.i.x.
Mirzayev Sirojiddin Zayniyevich, f-m.f.d., prof.
Matniyozova Hilola Xudoyberganovna, b.f.d., prof.
Masharipova Feruza Jumanazarovna, PhD

Mirzayeva Gulnara Saidarifovna, b.f.d.
Najmeddinov Axmad Raxmatovich PhD, dotsent
Pazilov Abduvayit, b.f.d., prof.
Razzaqova Surayyo Razzoqovna, k.f.f.d., dos.
Ramatov Bakmat Zaripovich, q/x.f.n., dos.
Raximov Raxim Atajanovich, t.f.d., prof.
Raximov Matnazar Shomurotovich, b.f.d., prof.
Raximova Go‘zal Yuldashovna, f.f.f.d., dos.
Ro‘zmetov Baxtiyar, i.f.d., prof.
Ro‘zmetov Dilshod Ro‘zimboyevich, g.f.n., k.i.x.
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, PhD
Sadullayev Azimboy, f-m.f.d., akad.
Salayev San‘atbek Komilovich, i.f.d., prof.
Saparbayeva Gulandam Masharipovna, f.f.f.d.
Saparov Kalandar Abdullayevich, b.f.d., prof.
Safarov Alisher Karimdjaniyevich, b.f.d., dos.
Sirojov Oybek Ochilovich, s.f.d., prof.
Sobitov O‘lmasboy Tojxmedovich, b.f.f.d., k.i.x.
Sotipov Goyipnazar, q/x.f.d., prof.
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, b.f.d., akad.
Xolliyev Askar Ergashevich, b.f.d., prof.
Xolmatov Baxtiyor Rustamovich, b.f.d.
Cho‘ponov Otanazar Otojonovich, f.f.d., dos.
Shakarboyev Erkin Berdikulovich, b.f.d., prof.
Ermatova Jamila Ismailovna, f.f.n., dos.
Eshchanov Ruzumboy Abdullayevich, b.f.d., prof.
O‘razboyev G‘ayrat O‘razaliyevich, f-m.f.d.
O‘rozboyev Abdulla Durdiyevich, f.f.d.
Hajiyeva Maqsuda Sultonovna, fal.f.d.
Hasanov Shodlik Bekpo‘latovich, k.f.n., k.i.x.
Xudayberganova Durdona Sidiqovna, f.f.d.
Yuldashev Xamza Kamalovich, PhD
Zaripova Ranojon Zaripovna, PhD, dotsent

Xorazm Ma‘mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal.-№3/4 (124), Xorazm Ma‘mun akademiyasi, 2025 y. – 418 b. – Bosma nashrning elektron varianti - <https://www.mamun.uz/bulletin>

ISSN 2091-573 X

Muassis: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi mintaqaviy bo‘limi – Xorazm Ma‘mun akademiyasi

MUNDARIJA

FILOLOGIYA FANLARI

Abdugapparova Sh. Jahon adabiyotida obrazlar tipologiyasi	7
Abdulazizov D.B. Adabiy o'xshatish: Sharq va G'arb qarama-qarshiligi	9
Abdullayeva N.E. Uzbek paremiografiyasidagi mifologik elementlarning lingvomadaniy jihatlar	12
Abdullayev U. Halima Axmedova she'rlarining lingvopoetik tadqiqi	16
Adxamova Sh. Vaqt o'lchov birliklari so'zlarining semantik tadqiqi	18
Akhmedova D.A., Tagayeva U.E., Ruziyeva U.A. The different symbolic meanings of white in english and uzbek languages	21
Aliyeva Z. Ingliz va o'zbek tillarda futurallikni ifodalovchi leksik birliklar tahlili	26
Ashirova B.Yu. Badiiy narrativ matn tuzilishida stilistik vositalarning qo'llanilishi	29
Avezova D.S. Taxalluslarning tarixiy va lingvistik tahlili	32
Axmedova N.A. Ingliz tilidagi shaxs ruhiy holatini ifodalovchi birliklarning semantikasi	35
Aytmuratova P.G., Fayzullayev F.U. Tibbiyotda ishlatiladigan so'z birlikmalarning o'rni	38
Azimova S.A. "Yosh" konsepti bilan bog'liq kontekstlar va ularning pragmatik xususiyatlari	40
Azizova N.B. Antropotsentrizm til - madaniyat- inson birligining ilmiy-nazariy asosi sifatida	43
Baltayeva I.T. Erkin Samandarning "Arabmuhammad Bahodirxon" tragediyasida xarakterlararo to'qnashuvlar talqini	47
Baymatov A.A. The paradox of betrayal in life and psychotherapy or the peripeties of transformation	51
Begizova M.K. The semantic field of leadership in the english language	56
Berdaliyeva S.D. Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asaridagi borliq va inson masalalariga oid axloqiy-falsafiy qarashlari	59
Boboqulova X.E., Sadilloeva R.G'. Fuqarolik jamiyatining rivojlanishida til tarixining o'rni	62
Boboyeva V. Arabizmlarning o'zbek tilini boyitishdagi ahamiyati	65
Boymuratova X. "Firdavs ul-iqbol" asaridagi ayrim atoqli otlarning lingvokulturologik xususiyatlari	68
Bo'riyev D.A. Tilshunoslikda zoonim terminining o'rni	71
Davurov X. Ispan tilida o'zlashma evfemizmlarning xususiyati	74
Djalilova Z.B., Nutfullayeva L.F. Stylistic Devices in Advertising Slogans in the English language	77
Elmirzayeva M.D., Mustafoyeva N.Sh. Morphology: the study of word structure	80
Ergasheva F.B. O'zbek tilidagi rasmiy-idoraviy hujjatlarda keltirilgan nemischa eponimik nomlarning yaratilish tarixi	83
Ergasheva N.A. Toponimlarning topomorfologik tahlili	85
Ergasheva Z. So'z birikmasi va uning lingvistik maqomi haqida ba'zi mulohazalar	88
Esanova M.B., Shukurova S.H. The importance of effective communication in healthcare: the role of medical terminology and dialogue	91
Eshboyeva F. Implikatura, presuppozitsiya, nutq strategiyasi va taktikasi	93
Eshmuratova D.U. Ingliz religionim birliklari yasashida leksik – semantik asosi	96
Fayzullayeva O.U. Badiiy matnda muallif nutqi neologizmlarining semantik xususiyatlari	98
Fayzulloyev O.M. O'zbek va ingliz bolalar folklorida yalinchoq va hukmlagichlar	101
Gafurov B.Z. Structural-componential analysis of the speech communication system through the discourse units	104
Hamdamov H.A. Publitsistik matnlarda antropomorfik metaforalarning kommunikativ va pragmatik imkoniyatlari	108
Hayitboyeva D. Ubaydiy ruboiylarida didaktik masalalar	111
Ismoilova M.Q. O'zbek tilidagi ijtimoiy tarmoq marketingi terminlarining ingliz tiliga tarjimai grammatik va pragmatik xususiyatlari	114
Jalilov B.T. Ingliz tilshunosligida allyuziya pretsedentlik hodisasining muqobili sifatida	116

Jumaniyazova R.S. Feruz obrazi J.Sharipov talqinida	119
Kaxarov Q.Sh. Ota-ona nutqiy etiketining paremiologik birliklarda voqelanishi	123
Kaxarov Q.Sh. Paremiologik birliklarda qaynona-kelin munosabatlarining aks etishi	126
Kayumova Sh.K. Ingliz va o'zbek tillarida "suv" leksemali maqollarning stilistik xususiyatlari	128
Kayumova Sh.K. O'zbek va ingliz tillaridagi "dengiz" gidronim komponentli maqollarning lingvomadaniy tahlili	131
Kayumova Sh.K. O'zbek va ingliz tillarida gidronim komponentli maqollarda sinekdoxa	134
Kayumova Sh.K. Gidronim komponentli maqollarning tarjima muammolari	136
Kazakbayeva D.I. LOR terminologiyasining ingliz va o'zbek tillaridagi qiyosiy tahlili	139
Komilova M.N. Ikki tillilik va kognitiv funksiyalar: ikki tilli odamlarda kognitiv funksiyalar qanday o'zgaradi	142
Kurbanova M.M. Xudoyberdi To'xtaboyev asarlarida bola xarakterining shakllanishi	144
Mamataliyeva N.X. Tez aytishlarning mavzuviy ko'lam	147
Mamatxonov X. The Influence of Diversity of Language in the Community	150
Mansurova U. Odil Yoqubovning "Izlayman" qissasida xarakterlar talqini	152
Mardiyev T.K., Karimova G.A. Evfemizmlarning tarjima muammolari va ularning ekvivalentlarini aniqlash	157
Masharibova R.O. Tilshunoslikda dramalar tadqiq masalasi	160
Matnazarov J.K., Sabirova G.X. Komil Avaz va Gavhar Ibodullayeva she'rlarida maqol va ibora asosli intertekstlar	163
Matqosimova M.E. Topokomponentli paremiyalarning xalq og'zaki ijodidagi funksional vazifasi	166
Mehmonova O.R. Lingvopragmatik nutq va uning asosiy tamoyillari	169
Meyliyeva Sh. Principles of language assessment and test design	172
Mirzakamolov U.K. O'zbek va ingliz maqollarida "mehmondo'stlik" konseptining lingvomadaniy xususiyatlari	174
Mukhammadieva N.M. The functions of language: understanding emotive verbs	177
Mukhammadieva N.M. Understanding the emotive functions of language	179
Mukhitdinova N.B. Exploring the discursive factors of genre characteristics in Jane Austen novels	182
Muratkhodjaeva F.X. Inson ruhiyatini ifodalashda lisoniy vositalar qamrovi	185
Murxanova N. Diskursda arabizmlar tahlili	187
Mustafayeva N.A. Sharof Boshbekov dramalarida lisoniy imkoniyatlarning sotsiopragmatik tavsifi	189
Muxtashamova P.Z. O'zbek va Ingliz tillaridagi paremiologik birliklarning qiyosiy semantik tahlili	192
Nabijonova M. O'zbek tiliga o'zlashgan neologizmlarning leksik-semantik xususiyatlari	194
Nazarova X.G. Nodim Namangoniy adabiy merosi: davr va shoir	197
Niyazova M.X., Kushaeva F.A. "Great expectations" by Charles Dickens as an educational and social critique in 19th-century England	201
Norkulova Sh. Ertak matnida shaxs deyksisining funksional tahlili	203
Normurodova O.B. Factors of culture influencing extralinguistic translation	205
Obobakirova V.V. Understanding pseudonyms	208
Olimjanova D.O. Badiiy matn - lingvostilistik tadqiqot obyekti sifatida	210
Olimov Z.Sh. Arab adabiyotida tarjimashunoslik	213
Omonova F.A. The semantic characteristics of intercultural communication in English	216
Oripov O.A. Navoiy viloyati Nurota toponimiyasining lug'aviy asoslari	219
Orziqulova G.M. Psixolingvistik va badiiy adabiyot: o'zaro ta'sir va ahamiyat	222
Qayumova M.M. O'zbek ertaklarida "o'gay" konseptining ifodalanishi	226
Qosimov U. Ulug'bek Hamdamning "Isyon va itoat" asari tahlili	228
Radjabova I.E. Badiiy tasvir vositalarida badiiy tarjimaning sifat tahlili	231
Rahmonova D.Yu. Zamonaviy tilshunoslikda dizayn va rassomchilik sohasiga oid terminlarning tavsifi	234

Rahmonqulova Yo.T. Ingliz va o'zbek tillarida somatizmlarni ifodalovchi topishmoqlarning struktur va sintaktik xususiyatlari	239
Ro'ziyev Q.T. Til o'rganuvchilar uchun lug'atlaridan samarali foydalanishdagi muammolar	241
Sabirova N.K. Chet tillarda madaniyatlararo muloqotni o'rgatishning dolzarb masalalari	245
Sadinov O.Z. O. Henry ijodi va o'zbek adabiyotida hikoya janrining o'ziga xos o'xshashliklari	247
Sadullaev F.B., Sattorova O.J. The socio-historical foundations of 20th century u.s modern literature	250
Saidova I. Ogahiyning "Gulshani davlat" asari – tilshunoslikka oid qimmatli manba	253
Saidova M.U., Sayfiyeva M.S. Ingliz badiiy diskursida kogeziyaning stilistik funksiyalari va uning kogerensiyaga ta'siri	256
Saidova M.U., Tursunova S.G'. O. Henrining qisqa hikoyalarida sintaktik uslubiy vositalarning ifodalanishi	259
Samatova Z.Q. Alogizm tamoyiliga asoslangan uslubiy vositalarning tasnifi tamoyillari	262
Sattorova F.Sh. Mustaqillik davri bolalar adabiyotida "hikoya" janrining badiiy-g'oyaviy xususiyatlari	266
Sharapova G.Sh. Moral and educational issues in Saadi Shirazi's "Gulistan"	269
Sharifov S.Z. Omon Muxtorning «To'rt tomon qibla» romanida badiiy xarakter ifodasi	271
Sharipova M.Kh. Literary portraits of khans in 16th-century tazkiras: social and cultural context	274
Shimanskaya D.B. Dialogue in the novel "Their eyes watching god" and metaphorical interpretation of the consciousness of two races	277
Shomuratova O.X. O'zbek va rus tillarda belgilovchi atov birliklarining funksional - semantik xususiyatlari	281
Shukurova Z. Bedil ijodida "sabki hindiy" uslubi	283
Suleymanova N.M., Zaxidova G.T. Ingliz va o'zbek tillaridagi sintaktik tuzilmalar va nutqning shakllanishi	286
Tog'aymurodova S.S. Muqobilsiz leksikaga oid birliklarni ikki tilli o'quv lug'atlarida talqin qilish tamoyillari	289
Toshmamatova S.K. Badiiy psixologizm genezisi	292
Toshpulatov B.B. Jorj Gordon Bayron she'riy asarlarida adabiyotshunoslarning fikrlari	295
Turaqulova D.Q. Time's arrow in shakespeare's sonnets: a multifaceted exploration	298
Turdaliyeva D.S. Publitsistik nashrlarda maqollarning tutgan o'rni	300
Turdiyeva K.U. The importance of the translator in intercultural communication	302
Tursunmurodova D.R. Alisher Navoiyning ikki qit'asi tahlili	304
Uluqov N. O'zbek xalq bayramlari bilan bog'liq paremalarning lingvokulturologik tahlili	307
Unarova D.A. Chastotali lug'at asosidagi tahlil usullari, tahlil vositalari va ahamiyati	309
Usmanova S.S. Sharq malikalarining badiiy talqini	315
Usmonova Sh.Yo. Comparative analysis of toponyms in english and uzbek languages	317
Xamzaev S.A. O'zbek tili hududiy shevalarining uning leksik qatlamining shakllanishi va rivojlanishiga ta'siri	320
Xasanova N. Ingliz tilida anatem illokutiv akti hosil qiluvchi lisoniy vositalar	323
Xudayarova D.Sh. Komil Xorazmiy muxammaslari haqida	326
Yaxshiyeva Z.R. Husayn Jovid ijodida ikki tarixiy shaxs munosabati tahlili	329
Yo'ldashmirzayeva M.B. Reklamalarda til va tasvir sintezi	334
Yuldashev E. Komil Xorazmiy devonida takrorlarning lingvopoetik imkoniyatlari	337
Yusupova F.A., Eshmurodova D.U. Tarjimada tag matnning lingvistik xususiyatlari	342
Yusupova S.A., Mamajonova Z.Sh. Hurmat ifodalashda paralingvistik vositalarning nazariy asoslari	345
Yusupova S.A., Po'latova K.Sh. Ingliz va rus tillarida hurmat tushunchasining lingvistik tadqiqi	348
Yusupov Kh. Comparative linguacultural characters of lexical units of the concept "mourning" in english and uzbek	350

kutilmagan hayajon uyg'otadi. Hikoyadagi vaqt strukturasi takrorlanishi (yigirma yil oldin – hozirgi holat) vaqtning o'tishi va inson taqdiridagi o'zgarishlarni ta'kidlaydi. Personajlarning mulohazasi orqali bog'liqlik yaratilishi (Bob va politsiyachi o'rtasidagi suhbat) hikoyaning rivojlanishini izchil ta'minlaydi. Matnning mavzuviy bog'liqligi hikoyaning oxirigacha saqlanib, o'quvchiga Bob va Jimmyning ikki xil yo'l tanlaganini aniq his qilish imkonini beradi.

Kogeziya va kogerensiya badiiy matnni yaxlit va mantiqiy qilishda muhim vositalardir. O. Henry hikoyalarida bu usullar nafaqat lingvistik bog'liqlikni ta'minlaydi, balki matnning estetik va emotsional kuchini ham oshiradi. "After Twenty Years" hikoyasidagi kogeziyaning stilistik funksiyalari matnning dinamikasi, dramatik ta'siri va umumiy estetik qiymatini boyitib, o'quvchini qiziqtirish va ta'sirlantirishga xizmat qiladi. Bu esa O. Henry asarlarining jozibadorligini va ularning adabiyotda muhim o'rin tutishini yana bir bor isbotlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Halliday, M. A. K., & Hasan, R. (1976). "Cohesion in English". London: Longman.
2. O. Henry. (2005). "The Gift of the Magi and other stories" ("After twenty years").
3. D. Tannen Transcription conventions from Talking Voices: Repetition, Dialog and Imagery in Conversational Discourse / D. Tannen. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – p. 256
4. Brown, G., & Yule, G. (1983). "Discourse Analysis". Cambridge: Cambridge University Press.
5. Cook, G. (1994). "Discourse and Literature: The Interplay of Form and Mind". Oxford: Oxford University Press.
6. Tanskanen, S. K. (2006). "Collaborative Dialogue in Literary Discourse" Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
7. Gee, J. P., & Handford, M. (2013). "The Routledge Handbook of Discourse Analysis". London: Routledge.
8. Toolan, M. (2001). "Narrative: A Critical Linguistic Introduction". London: Routledge.
9. Hoey, M. (1991). "Patterns of Lexis in Text". Oxford: Oxford University Press.
10. Schiffrin, D., Tannen, D., & Hamilton, H. E. (Eds.). (2001). "The Handbook of Discourse Analysis" Oxford: Blackwell.
11. Yule, G. (1996). "Pragmatics" Oxford: Oxford University Press.
12. Renkema, J. (2004). "Introduction to Discourse Studies". Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
13. Castro, C. D. (2004). "Cohesive devices in second language writing".
14. Palmer, B. C. (1999). "Developing cultural literacy through the writing process".

UO'K 82-32

O. HENRINING QISQA HIKOYALARIDA SINTAKTIK USLUBIY VOSITALARNING IFODALANISHI

M.U.Saidova, dots., PhD, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

S.G'.Tursunova, magistrant, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Annotatsiya. Ushbu maqola O.Henri qisqa hikoyalarida sintaktik uslubiy vositalarning qo'llanilishiga bag'ishlanadi. Muallif O.Henri asarlarining stilistik xususiyatlarini tahlil qilib, uning hikoyalariga xos bo'lgan sintaktik tuzilmalar, jumla tuzilmalari, so'z tartibi va boshqa uslubiy vositalar orqali yaratilgan badiiy ta'sirni ko'rsatadi. Maqolada O. Henrining obrazli va jozibali tilini yaratishda sintaktik vositalarning o'rni, shuningdek, bu vositalar yordamida hikoya syujeti, qahramonlarning xarakteri va voqealarning dinamikasini ifodalashning o'ziga xos xususiyatlari o'rganiladi. Tadqiqot natijalari O.Henri ijodining stilistik boyligi va uning qisqa hikoya janriga qo'shgan hissasi haqida yangi ma'lumotlar beradi.

Kalit so'zlar: Sintaktik uslubiy vositalar, stilistika, badiiy uslub, jumla tuzilishi, so'z tartibi, obrazlilik, til vositalari, adabiy tahlil.

Аннотация. Данная статья посвящена анализу использования синтаксических стилистических средств в рассказах О. Генри. Автор исследует особенности синтаксической организации текстов О. Генри, рассматривая роль различных синтаксических конструкций, порядка слов, а также других стилистических приемов в создании художественного эффекта. В статье анализируется вклад синтаксических средств в формирование образного и динамичного языка О. Генри, а также их функция в раскрытии сюжета, характеристики персонажей и динамики событий. Исследование выявляет функциональные особенности синтаксических стилистических приемов в рассказах писателя и их значение в формировании его неповторимого стиля.

Ключевые слова: синтаксические стилистические средства, синтаксис, стиль, художественный эффект, порядок слов, фрагментное предложение, инверсия, параллелизм, стилистический анализ, литературный анализ.

Abstract. This article analyzes the use of syntactic stylistic devices in the short stories of O. Henry. The author examines the syntactic organization of O. Henry's texts, exploring the role of various syntactic structures, word order and other stylistic techniques in creating artistic effect. The study investigates how syntactic devices contribute to O. Henry's distinctive style, focusing on their function in shaping imagery, narrative dynamics, character portrayal, and plot development. The analysis reveals the functional characteristics of O. Henry's syntactic choices and their significance in forming his unique and impactful narrative voice.

Key words: syntactic stylistic devices, syntax, style, artistic effect, word order, sentence structure, inversion, parallelism, stylistic analysis, literary analysis, narrative technique.

Kirish. Sintaktik vositalar – bu tilshunoslikda sintaksis, ya'ni gap qurilishi va so'zlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadigan soha. Sintaktik vositalarni klassifikatsiya qilish bo'yicha bir qancha olimlar o'z tadqiqotlarini olib borgan. Quyida ba'zi muhim olimlar va ularning sintaktik vositalarni klassifikatsiya qilishdagi yondashuvlari haqida ma'lumot beriladi. Noam Chomsky [1] tilshunoslikda sintaksis nazariyasining asoschisi hisoblanadi. U sintaktik strukturalarni "X-bar" nazariyasi orqali tushuntiradi va jumla tuzilishidagi ierarxik munosabatlarni o'rganadi. Chomsky o'z nazariyasida sintaktik vositalarni (masalan, predikatsiya, argumentlar va boshqalar) sintaktik funksiyalariga ko'ra tasniflaydi. U "Transformatsion grammatika" nazariyasini ishlab chiqdi, bu nazariya tilning sintaktik tuzilishini tushunishga yordam beradi. Chomskyning "Syntactic Structures" (1957) asari tilshunoslikda inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'ldi. U sintaktik strukturalar va ularning transformatsiyalari haqida yangi nazariyalarni taklif qildi. Bernard Komri [2] tilshunoslikda sintaktik vositalarni grammatik funksiyalariga qarab tasniflaydi. U tillarda mavjud bo'lgan sintaktik strukturalar va ularning semantik funksiyalari o'rtasidagi bog'lanishni o'rganadi. M. Halliday [3] o'zining funktsional grammatika nazariyasida sintaktik vositalarni kommunikativ maqsadlariga qarab klassifikatsiya qiladi. U tilni ijtimoiy kontekstda o'rganadi va sintaktik vositalarni tilning maqsadi va vazifasiga ko'ra tasniflaydi. U tilni kommunikativ jarayon sifatida ko'rib, sintaksisni tilning ma'nosi va konteksti bilan bog'liq holda o'rganishga e'tibor qaratdi. Hallidayning "An Introduction to Functional Grammar" asari bu sohada muhim manba hisoblanadi. Z. Harris [4] – Chomskyning ustozlaridan biri bo'lib, tilshunoslikda leksikografiya va sintaksis bo'yicha muhim ishlar olib borgan. U "distribyutsion analiz" metodini ishlab chiqdi, bu usul so'zlarning kontekstda qanday ishlatilishini o'rganishga qaratilgan. Harris sintaktik vositalarni tilning leksik va grammatik jihatlariga ko'ra tasniflaydi. U sintaksisni tilning strukturaviy jihatlaridan kelib chiqib o'rganadi va jumla elementlarining bir-biriga ta'sirini tahlil qiladi. R. Jakendof [5] sintaksis va semantika o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish bo'yicha katta hissalar qo'shgan. Uning "Conceptual Semantics" (Konseptual Semantika) nazariyasi, asosan, til va fikrlash jarayonlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga qaratilgan. Jakendofning nazariyasi kognitiv lingvistika doirasida rivojlanadi, bu esa tilni inson fikrlash jarayonlari bilan bog'lashga yordam beradi.

Asosiy qism. O'zbek adabiyotiga ham chuqur ta'sir ko'rsatgan amerikalik yozuvchi O. Henri [6] qisqa hikoya ustalaridan biri sifatida tan olingan. Uning hikoyalari o'zining murakkab syujeti, kutilmagan oxirlari va yorqin, obrazli tili bilan ajralib turadi. O. Henrining uslubiy mahorati nafaqat leksik boyligi, balki sintaktik vositalardan mohirlik bilan foydalanishida ham namoyon bo'ladi. Uning hikoyalardagi jumla tuzilmalari, so'z tartibi, sintaktik takrorlar va boshqa uslubiy vositalar asarning badiiy ta'sirini oshirishga xizmat qiladi.

O. Henrining ijodida sintaktik vositalarning syujetning rivojlanishi, qahramonlarning xarakterini ochib berish va voqealarga hissiy rang berishdagi ahamiyatini yoritib beradi. Tadqiqot natijalari O. Henri ijodini chuqurroq tushunishga va uning qisqa hikoya janriga qo'shgan hissasi haqida yangi ma'lumotlar berishga xizmat qiladi. O. Henrining qisqa hikoyalarning jozibadorligi va o'ziga xosligi, shubhasiz, uning boy leksikasi va obrazli til bilan bir qatorda, sintaktik uslubiy vositalardan mahoratli foydalanishi bilan bog'liq. Uning hikoyalarida jumla tuzilmalari, so'z tartibi,

takrorlar, inversiya va boshqa sintaktik vositalar asarning badiiy ta'sirini kuchaytirish, hikoya syujeti va qahramonlar xarakterini ochib berishda muhim rol o'ynaydi. O. Henri o'z hikoyalarida qisqa, sodda jumalardan, murakkab, qo'shma jumalardan va ularning turli kombinatsiyalaridan unumli foydalanadi. Qisqa, sodda jumalar hikoya ritmini tezlashtiradi, dinamikani oshiradi va o'quvchini voqea markaziga jalb qiladi. Murakkab jumalar esa hikoya tafsilotlarini boyitib, voqega chuqurroq tushunish imkonini beradi. Masalan, qisqa, keskin jumalar orqali keskin vaziyatlarni, murakkab jumalar orqali esa qahramonlarning ichki dunyosini va fikrlarini ifodalaydi. O. Henri so'z tartibini o'zgartirish orqali ham stilistik ta'sir yaratadi. U odatiy so'z tartibini buzish orqali o'quvchini hayratda qoldiradi, ta'kidlash uchun inversiyadan foydalanadi va jumlaning ma'no yukini o'zgartiradi. Bu usul, ayniqsa, hikoya kulminatsiya nuqtasida va kutilmagan burilishlarda juda samarali qo'llaniladi. Takrorlash O. Henri hikoyalarida asosiy obrazlarni ta'kidlash, his-tuyg'ularni kuchaytirish va voqeaning dinamikasini boshqarishda qo'llaniladi. U anaforalar (bir xil so'z yoki so'z birikmasi bilan jumlaning boshlanishi), epiforalar (bir xil so'z yoki so'z birikmasi bilan jumlaning tugashi) va boshqa turdagi takrorlardan ustalik bilan foydalanadi. O. Henri, shuningdek, parallel tuzilmalar, ellipsis (jumlaning bir qismini qisqartirish), antiteza (qarama-qarshi tushunchalarni taqqoslash) va boshqa sintaktik uslubiy vositalardan o'zining mahorati bilan foydalanadi. Ushbu vositalar uning hikoyalariga o'ziga xos dinamika va jozibadorlik bag'ishlaydi.

O. Henrining "So'ngi yaproq" hikoyasi o'zining chuqur ma'nosi va hayotiyliigi bilan ajralib turadi. Ushbu hikoyada muallif turli sintaktik vositalardan foydalanib, xarakterlarni, ularning his-tuyg'ularini va voqealar rivojini ta'riflaydi. Ushbu hikoyadagi ba'zi sintaktik vositalarni tahlil qilib ko'ramiz.

O. Henriyning "Oxirgi barg" hikoyasidan bir parchani olib, undagi sintaktik vositalarning ifodalanishini tahlil qilib ko'ramiz. Uzunroq parcha tahlilni yanada boyitadi. Masalan: *"Pneumonia," said the doctor, knuckling his chin, "is like the other things. It takes its victims quietly and quickly." Sue looked up at the window. The ivy was still there. She went to the table near Johnsy's bed. Her eyes were red and wet. "The last leaf hasn't stirred all day," she said.* [7]

Gap tuzilishiga ko'ra, matn bir necha gapdan iborat. Birinchi gapda "Pneumonia," deb boshlanadi, bu yerda "pneumonia" so'zi mantiqiy subyekt sifatida ishlatilgan. Keyin, "said the doctor" qisqa va oddiy gap bo'lib, aytuvchi (doctor) haqida ma'lumot beradi.

Inversiyada "Dedi shifokor" jumlasidagi inversiya rasmiylik va ta'sirni oshiradi, shifokorning bayonotini yanada muhim va ta'sirli qiladi. Bu, shuningdek, shifokorning klinik ajralishini taqlid qiladi.

Parallel tuzilmada (bir jumlada) esa, "Uning qurbonlarini tinch va tez olib ketadi" jumlasidagi parallel tuzilma ravishlarning bir-biriga zid va bir-birini to'ldiruvchi jihatlarini ta'kidlaydi — kasallikning yashirin boshlanishi va tez rivojlanishi.

Qisqa, oddiy jumalar uchun "Sue derazaga qaradi," "Sarmoyalar hali ham bor edi," va "Uning ko'zlari qizil va nam edi" jumalari misol bo'la oladi. Ularning qisqaligi murakkab ochilish jumlasiga keskin qarama-qarshi bo'lib, hushyor kutish va ichki taranglik hissini yaratadi. Ushbu oddiy tuzilma momentning emosional yukini kuchaytiradi.

Ko'rsatkich va qo'shimchalar -ushbu parchada keng tarqalgan bo'lmasa-da, oddiy va murakkab jumalar kombinatsiyasi dinamik ritm yaratadi, bu esa Sue ning emosional holatini aks ettiradi. Qisqa jumalar uning sokin kuzatuvini ifodalaydi, uzun jumla esa shifokorning tashxisini ifodalab, umumiy krizis kontekstini belgilaydi. Ishtirok etuvchi fe'llarga misol keltiradigan bo'lsak, "Uning ko'zlari qizil va nam edi" iborasi "Uning ko'zlari qizil edi, va ular nam edi" deb qayta ifodalanishi mumkin.

Xulosa. Ushbu maqolada O. Henriyning qisqa hikoyalarida qo'llaniladigan sintaktik uslubiy vositalarning tahlili natijalariga ko'ra, uning uslubining o'ziga xosligi va badiiy ta'sirining yuksakligi asosan jumla tuzilmalari, so'z tartibi va boshqa sintaktik vositalardan mahoratli foydalanishi bilan bog'liqligini ko'rish mumkin. Tadqiqot jarayonida O. Henriyning hikoyalarida qisqa, sodda jumalar bilan murakkab, qo'shma jumalarni birgalikda qo'llashi, so'z tartibini o'zgartirish orqali stilistik ta'sir yaratishga intilishi, sintaktik takrorlar va boshqa vositalar yordamida hikoya syujeti, qahramonlarning xakteri va voqealarning dinamikasini ifodalashning o'ziga xos xususiyatlari aniqlandi. O. Henriyning sintaktik vositalarni maqsadli va mahorat bilan qo'llab, hikoyalariga o'ziga

xos dinamiklik, jozibadorlik va badiiy ifoda baxsh etishini ko'rsatadi. Uning sintaktik uslubi nafaqat voqealarni real va jozibali qilib tasvirlashga, balki qahramonlarning ichki dunyosini, his-tuyg'ularini va fikrlarini o'quvchiga yetkazishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Avram Noam Chomsky (1928-yil 7-dekabrda tug'ilgan) amerikalik professor va jamoatchilik fikri yetakchisi bo'lib, tilshunoslik, siyosiy faollik va ijtimoiy tanqid sohalaridagi ishlari bilan tanilgan. U ba'zan "zamonaviy tilshunoslik otasi" deb ataladi.
2. Bernard Sterling Comrie, (1947) Britaniya tug'ilgan lingvistdir. Comrie lingvistik tipologiya, lingvistik umumiyliklar va Kavkaz tillari bo'yicha mutaxassisdir.
3. Maykl Aleksandr Kirkwood Halliday (M. A. K. Halliday 1925 – 2018) britaniyalik lingvist bo'lib, xalqaro miqyosda ta'sir ko'rsatgan tizimli funksional lingvistika modelini ishlab chiqdi. Uning grammatik tavsiflari tizimli funksional grammatika deb ataladi.
4. Zellig Sabbettai Harris (1909 – 1992) amerikalik ta'sirchan lingvist, matematik sintaktik va fan metodologiyasining mutaxassisi bo'lgan.
5. Ray Jackendoff (1945) amerikalik lingvistdir. U Tufts universitetida falsafa professori, Seth Merrin Insoniyat Kafedrası rahbari va Daniel Dennett bilan birga Kognitiv Tadqiqotlar Markazining direktori hisoblanadi.
6. Uilyam Sidney Porter (1862 – 1910) Amerikalik yozuvchi.
7. O. Henri. Magi sovg'asi va boshqa hikoyalar. Elinor Chamberleyn moslashtirgan. Ingliz tili dasturlari idorasi. Vashington, D.C. Birinchi marta chop etilgan: mart, 1988 yil.

UO'K 811.161.1'38

ALOGIZM TAMOYILIGA ASOSLANGAN USLUBIY VOSITALARNING TASNIFI TAMOYILLARI

Z.Q.Samatova, tayanch doktorant, Andijon davlat chet tillari instituti, Andijon

Annotatsiya. Ushbu maqolada alogizm tamoyiliga asoslangan uslubiy vositalarning tasnifi tamoyillari tahlil qilinadi. Alogizmning lingvistik va stilistik xususiyatlari, uning nutqiy ta'sirchanlik va badiiy-estetik mazmun yaratishdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, alogizmga asoslangan uslubiy vositalarning turli tasnifiy mezonlari, ularning matndagi funksional ahamiyati va qo'llanilish xususiyatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: alogizm, troplar, stilistik figuralar, uslubiy vositalar, funksional, struktural va semantik.

Аннотация. В данной статье анализируются принципы классификации стилистических средств, основанных на принципе алогизма. Рассматриваются лингвистические и стилистические особенности алогизма, а также его роль в создании речевого воздействия и художественно-эстетического содержания. Кроме того, исследуются различные классификационные критерии стилистических средств, основанных на алогизме, их функциональное значение в тексте и особенности употребления.

Ключевые слова: алогизм, тропы, стилистические фигуры, стилистические средства, функциональный, структурный и семантический.

Abstract. This article analyzes the classification principles of stylistic devices based on the principle of alogism. The linguistic and stylistic features of alogism, as well as its role in creating rhetorical impact and artistic-aesthetic content, are examined. Additionally, various classification criteria of stylistic devices based on alogism, their functional significance in the text, and their usage characteristics are analyzed.

Key words: alogism, tropes, stylistic figures, stylistic devices, functional, structural, and semantic.

Troplar va stilistik figuralar har doim ritorika va matn uslubshunosligi doirasidagi tadqiqotlarning asosiy o'rganish obyekti bo'lib, so'nggi yillarda ularning tasnifiga oid bahs – munozaralar qizg'in tus olmoqda: ilm-fanning so'nggi yutuqlarini jalb qilgan holda ishlab chiqilgan va turli yondashuvlar palitrasida shakllangan qarashlar masalaga oid tipologik tamoyillarni yanada boyitmoqda.